مدارس علوم دینی در پاکستان

حجت الاسلام و المسلمین مصطفی اسکندری

مدارس و حوزه های علمی دینی بیشترین نقش را در دعوت مردم به معنویت و در پیش گرفتن زندگی مؤمنانه و متدینانه دارند که یک وجه آن، زندگی همراه با احترام نسبت به حقوق یکدیگر و احترام متقابل بین آنان است. اما گاهی همین مدارس بر اثر انتخاب برخی روش‌های غیر معقول و ناسازگار با عقاید و ارزش‌های دینی به سمت و سویی می‌روند که از اهداف خویش دور شده و در نتیجه زمینهساز تفرقه و یا مروج روابط اجتماعی خشونت‌آمیز می‌گردند. این بلیه‌ای است که گریبان گیر بسیاری از مدارس دینی پاکستان نیز شده و بسیاری از آنها را به اصلی‌ترین مراکز زمینه ساز تفرقه، و یا پرورش افراط‌گرایی در این کشور تبدیل نموده است. این روند در سالهای اخیر روبه افزایش بوده که ذیلاً اشاره ای گذرا به آن خواهیم داشت.

مدارس دینی پاکستان در سالهای اخیر، از یک سو گسترش فوق العاده ای داشته اند و از سوی دیگر این گسترش عمدتاً در مدارس دیوبندیه اتفاق افتاده است. برای مثال، در سال 2012 میلادی در کشور پاکستان حدود 12 هزار مدرسه مذهبی وجود داشته که از این تعداد، 8000 مدرسه زیر نظر سازمان های دیوبندی، 1800 مدرسه بریلوی، 400 مدرسه زیر نظر سازمان های اهل حدیث، 382 مدرسه زیر نظر سازمان های شیعه، و 1200 مدرسه زیر نظر جماعت اسلامی پاکستان فعالیت می کردند. [1]

در همان سال ها 80 درصد مدارس مذهبی پاکستان میانه رو، و فقط 20 درصد این مدارس تحت کنترل افراط گرایان بودند که کارکرد اصلی این مدارس، آموزش نیروهای مسلح افراط گرا است[2] .

در آمارهای جدیدتر، اما تعداد مدارس مذهبی پاکستان حدود 20 هزار ذکر شده[3]، و در آمارهای جدیدتر تعداد آنها را 30 هزار ذکر می‌کنند.[4]

بیش از 70 درصد از مدارس یاد شده به مکتب فکری دیوبندی تعلق دارند.[5] با وجود این همه مدرسه که در اختیار دیوبندیها قرار دارد، طبیعی است که تعداد فارغ التحصیلان آنها نیز بیشتر خواهد بود. برای مثال، با وجود آنکه ديوبنديها در پاکستان در اقلیت هستند اما حدود 57 درصد فارغالتحصیلان کل مدارس ديني در دوران ضیاء الحق را ديوبنديها تشکیل میدادند که این مسئله نشاندهنده فعالیت بسیار زیاد مدارس ديوبنديها میباشد.[6]

شیعیان پاکستان با اینکه حداقل 20 درصد جمعیت مسلمانان پاکستان را تشکیل میدهند، اما سهم آنان از مدارس دینی پاکستان تنها 4 درصد است.[7]

بر اساس اطلاعاتی که در پایگاه اینترنتی «وفاق المدارس العربیة پاکستان» منتشر شده، در سال 2021 تعداد مدارس مربوط به این هیأت 21 /452 هزارعدد است و از آنها 186/175 هزار نفر مرد و 245/893 هزار نفز زن فارغ التحصیل شده و 1/889/795میلیون نفر مرد و 1/090/898 میلیون نفر زن در این مدارس در حال تحصیل هستند.[8]

آمار مذکور بیانگر رشد مراکز ترویج کننده افراط گرایی و در نتیجه رشد این نوع تفکرات در پاکستان است.

بر اساس گفته محمد حنیف جالندهری دبیرکل وفاق المدارس العربیة پاکستان، در مدارس دینی این کشور سه میلیون و پانصد هزار نفر مشغل به تحصیل هستند[9]، و این مدارس با این رقم بالا از محصلین، و با توجه به اینکه اکثر آنان مربوط به دیوبندیهاست، نقشی فوق العاده در گسترش تفکر افراطی در جامعه خواهند داشت، اما در این میان برخی مدارس نقشی برجستهتر از دیگران دارند که در ادامه به معرفی نمونهای از آنها خواهیم پرداخت.

دارالعلوم حقانی

مدرسه دار العلوم حقاني يكي از بنيادگراترين مراكز آموزش مذهبي پاكستان است، كه از آن به نام «دانشگاه جهاد» نیز یاد میشود. این مدرسه دینی را مولانا عبدالحق، پدر مولانا سمیع الحق تاسیس کرده است که سمیع الحق به نام پدر جنبش طالبان یاد می شود.[10]

طالبان افغانستان، و شخص ملا محمد عمر در این مدرسه پرورش یافتند. مولانا یوسف شاه، مسئول مدرسه

حقانیه در شهرک کوچک «اکوره ختک» پاکستان به تازگی گفته است که بسیاری از فارغان این مدرسه رهبران گروه طالبان هستند.

او که فرزند مولانا سمیع الحق، معروف به «پدر معنوی طالبان» است، می‌گوید افتخار می‌کند که فارغان این مدرسه نظامیان قدرت‌های بزرگ جهان را شکست داده‌اند.

مولانا یوسف شاه که در پاکستان به عنوان یک چهره مذهبی تاثیرگذار شناخته می شود، می‌گوید: «روسیه (شوروی سابق) به دست فارغان دارالعلوم مدرسه حقانیه پارچه پارچه شد و آمریکا هم آماده خروج شده است.» او اضافه می کند: «ما به این فارغان افتخار می‌کنیم.»[11]

مدرسه دار العلوم حقانیه در شهرک «اکوره ختک» در ۶۰ کیلومتری شهر پیشاور قرار دارد که در حدود ۴۰۰۰ شاگرد در آن مشغول به تحصیل هستند. این شاگردان که از پاکستانی‌ها و افغانی‌های مهاجر می‌باشند غیر از آموزش، غذا و لباس مجانی نیز دریافت می‌کنند.

نام شاخه حقانی گروه طالبان نیز از همین مدرسه گرفته شده است؛ مدرسه‌ای که جلال الدین حقانی رهبر شبکه حقانی در آن تدریس کرده و رهبران دیگر گروه طالبان در آن آموزش دیده اند. فردی[12] که با بمب‌گذاری عامل قتل بی نظیر بوتو، نخست وزیر فقید پاکستان بود، نیز از تحصیل کردگان همین مدرسه بود.[13]

این مدرسه دینی با وجود شهرتی که در آموزش افراط گرایی دارد، از حمایت حکومت پاکستان برخوردار است. برای مثال، در سال 2016 حکومت ایالتی این کشور ، به بهانه اینکه این مدرسه را زیر چتر نظام رسمی آموزشی پاکستان درآورد، مبلغ سه میلیون دلار به این مدرسه کمک کرد.[14]

البته مسئولین پاکستان، ادعای پرورش تروریسم توسط مدارس دینی را رد کرده و آن را توطئه‌ای جهت تخریب حیثیت این کشور می‌دانند.[15]

جامعة العلوم الاسلامية

مدرسه «جامعة العلوم الاسلامية» واقع در شهر بنوری که در حومه کراچی قرار دارد یکی از مراکز آموزشی و مدارس دینی افراط گرا در پاکستان است. این مدرسه در سال 2007 حدود دوازده هزار دانشجو داشت که

تعدادی از آنها از 60 کشور خارجی بودند.[16]

حاصل مدارس دینی افراطگرا تربیت نسلی از جهادگران تندرو بود که در افغانستان، کشمیر، چچن، بوسنی، عراق، سوریه و دیگر صحنه‌های جنگ در سایر نقاط جهان حاضر بوده و در مبارزه شرکت کردند.

جامعه اشرفیه لاهور

جامعه اشرفیه لاهور، قدیمی ترین مرکز علمی پاکستان است که بعد از استقلال این کشور تشکیل شده است. این مرکز در 24 سپتامبر سال 1947 میلادی به دست مولانا مفتی محمد حسن اَمرِتسَری از مهاجرین هندی که پس از آزادی شبه قاره از دست استعمار انگلستان و تقسیم هندوستان و پاکستان به پاکستان مهاجرت کرد، تاسیس شد، و در حال حاضربه عنوان یکی از بزرگترین و مهم ترین مراکز آموزشهای دینی دیوبندیه در سراسر جهان اسلام شناخته میشود.

گرایش دیوبندیه به سمت وهابیت سبب شد تا این مرکز نیز به همان سمت و سو گرایش پیدا کند و علی رغم اینکه یکی از اهداف خود را وحدت مسلمین اعلام کرده است، به رفتارهای فرقهگرایانه و افراطی روی آورد. از نمونههای گرایش مرکز به سوی وهابیت، یکی دعوت از شخصیتهای وهابی است. برای مثال، این مرکز در سال 2007 میلادی از دکتر عبد الرحمن السدیس، در 25 آوریل سال 2015 میلادی از دکتر خالد الغامدی و در 9 مارس 2018 میلادی از دکتر صالح بن محمد آل طالب، دعوت نمود که هر سه امام کعبه و از شخصیتهای وهابی بودند.

نمونه دیگر سمینار «عظمت صحابه و اهل‌بیت» بود که در روز 21 شهریور 1399 با حضور تعداد زیادی از مفتی‌های وهابی به ریاست مولانا حافظ فضل الرحیم اشرفی سرپرست جامعه اشرفیه لاهور، برگزار شد. شرکت کنندگان این سمینار، لعن به ابوسفیان و معاویه در مراسم قرائت زیارت عاشورا را که به‌صورت آنلاین از سوی بعضی از سخنرانان پاکستانی در دهه محرم پخش شد، بی احترامی به صحابه رسول اسلام تلقی کرده و خواستار ممنوعیت تکرار این عمل شدند. آنان هچنین تاکید کردند که جمعه ۲۱ شهریور به عنوان روز «عظمت صحابه و اهل بیت» نام‌گذاری شود، و علما، روحانیون و ائمه جمعه و جماعات در خطبههای جمعه خود به عظمت صحابه و اهل بیت بپردازند و علیه توهین کنندگان به صحابه و اهل‌بیت قطعنامه محکومیت تصویب کنند و برای دستگیری آنها بر دولت فشار آورند.[17]

جامعه اشرفیه لاهور در سراسر این شهر ده شعبه دارد و از دیگر کشورها نیز دانشجو می پذیرد. همچنین

مدرسه ای مخصوص دختران دارد که نام آن «الفیصل للبنات» است و در لاهور مستقر است.

شاگردان این مدرسه در گوشه و کنار جهان در حال تبلیغ اند حتی برخی از آنان در حرمین شریفین نیز در مسند درس و تدریس مشغول هستند.

تربیت یافتگان جامعه اشرفیه در رشته‌ها و سطوح مختلف از قبیل کارشناسی ارشد، دکتری، پزشکی، مهندسی، حقوق و وکالت، تحقیق و پژوهش، روزنامه و خبرنگاری تحصیل می‌کنند.

[1] . ر.ک: جریان های افراطی در پاکستان، ص 54.

[2] . ر.ک: جریان های افراطی در پاکستان، ص 54.

[3] https://www.bbc.com/persian/afghanistan/2010/07/100713_l09_ tsp_pakistan_madrasa_taliban .

[4] . درباره آموزش دینی در پاکستان؛ مدارس پاکستان فرقه‌گرا نیستند، منتشر شده در: https://:ir.madaresharghi

[5] . منبع قبلی.

[6] . نوذر شفیعی، دیوبندیسم در پاکستان، منتشر شده در:

http://drshafiee.blogfa.com/post/177

[7] https://www.farsnews.ir/news/13910730000336 .

[8] http://www.wifaqulmadaris.org/ .

[9] https://www.hawzahnews.com/news/470826 .

. . https://www.dw.com/fa-af/a-17625206[10]

. https://www.dw.com/fa-af/a-55618306[11]

[12] . قاتل وی جوانی 15 ساله به نام «کرامت ا بلال» اهل راولپندی و عضو القاعده، اعلام شد که البته توسط القاعده عضویت او تکذیب گردید.

. https://www.dw.com/fa-af/a-55618306[13]

. https://www.dw.com/fa-af/a-19351817[14]

. https://www.dw.com/fa-af/a-17625206[15]

. https://wikihfa.icu/wiki/Jamia_Uloom-ul-Islamia[16]

. https://rasanews.ir/fa/news/663112[17]